

KOUVOLA

Luonnon monimuotoisuusviikko 20.-24.2.2023

Hyvinvointia luonnosta ja luonnolle

Luonnon monimuotoisuus- viikko Kouvolassa

20.-24.2.2023

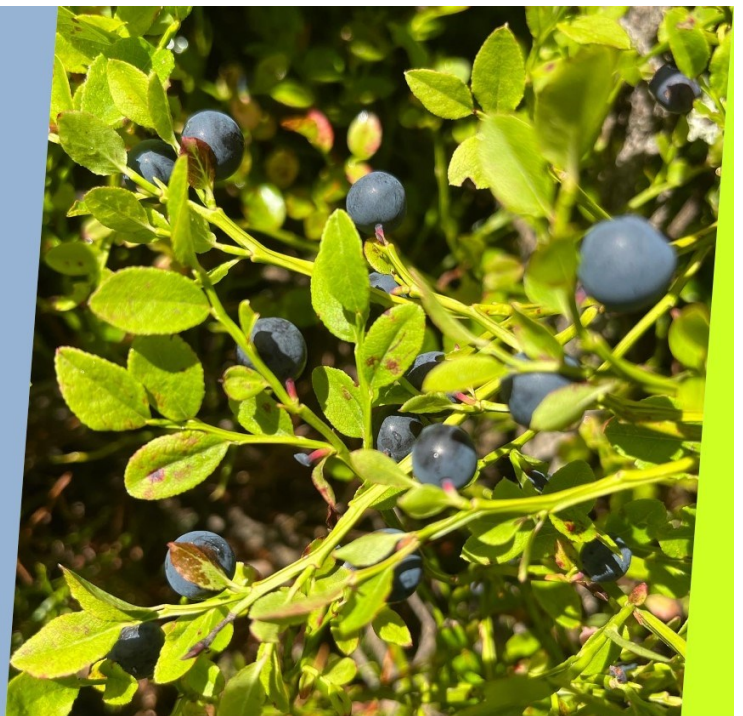
Hyvinvointia luonnosta ja luonnolle

Luentoja villiyrteistä, vieraslajeista, niityistä,
Ratamo -terveysmetsästä, luonnon
monimuotoisesta puutarhasta,
marjapensaista.

KOUVOLA

**KESTÄVÄ
KAUPUNKI**

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
2	Villiyhteistä voimaa	1
3	Niityt – Kestävä kehitys on ympärivuotista	3
4	Terveyttä metsästä	4
5	Puutarha osana luontoa.....	6
6	Marjapensaista vitamiinit.....	9

1 Johdanto

Kuusankoski-Jaala aluetoimikunnan puheenjohtajan Leena Elojärven puhe Puutarha osana luontoa -tilaisuudessa 23.2.2023.

Kouvolassa on viisi aluetoimikuntaa, joiden toiminta-alueet ovat Anjalankoski, Elimäki-Koria, Kouvolan keskusta-alue, Kuusankoski-Jaala ja Valkeala. Aluetoimikuntien tehtävänä on alueensa kehittämishankkeiden ja hyvinvoinnin sekä paikallisen toiminnan ja kulttuurin edistäminen ja tukeminen. Aluetoimikunnat ovat oman alueensa matalan kynnyksen ääni kaupungin päättäjille. Toiminta-määrärahan avulla toteutetaan pienimuotoisia hankkeita sekä tuetaan resurssien mukaan eri yhdistysten ja toimijoiden ideoimia hankkeita.

Kaikkien meidän hyvinvointiin kuuluu luonto ja sen hyvinvointi. Luonto on elämää ja sen monimuotoisuus on elämän edellytys. Jokaisella meistä on etuoikeus toimia luonnon hyväksi. Se alkaa pienistä teoista omalla kotipihalla, viljellessä maata, retkeillessä metsissä, tehdessä ostopäätöksiä. Kulutamme luonnonvaroja enemmän kuin yhden maapallon verran, elämme velaksi.

Siksi kaikki luonnon säilymiseen ja eritoten sen monimuotoisuuden säilyttämiseen tähtäävät hankkeet saavat myös aluetoimikunnan tuen. Se on meidän kaikkien hyvinvoinnin edistämistä. Olemme mukana ympäristöministeriön rahoittamassa Kestävä kaupunki hankekokonaisuudessa, johon tämäkin Luonnon monimuotoisuuden viikko ja luentosarja osana kuuluu.

2 Villiyrteistä voimaa

Kuva 1. Heli Veripää: Voikukka

Villiyrteistä voimaa -tilaisuus järjestettiin Anjalankosken aluetoimikunnan toimesta Myllykosken yhteisötila Kamarissa maanantaina 20.2.2023 klo 18-20. Tilaisuudessa yrittäjä Virpi Petäjämäki kertoi villiyrteistä ja niiden hyödyntämisestä. 29 osallistujaa oli yhteisötilassa. Verkon kautta tapahtumalla on 1.3.2023 mennessä 435 katselukertaa ja 298 yksittäistä katsojaa.

Virpi Petäjämäki otti esille nokkosen, voikukan, siankärsämön, poimulehden, maitohorsman ja mesiangervon tärkeinä villiyrteinä. Lisäksi hän kertoi vadelmasta, ahomansikasta, koivusta, kuusen kerkästä, kanervankukasta, kallioimarteesta, ketunleivästä ja pihlajasta. Yrtejä on kerättävä

puhtaasta paikasta, esim. niityiltä. Yrttejä syödessä pitää olla varovainen ja huomioida niiden mahdollinen vaikutus lääkkeiden kanssa. Yrttejä kuivataan korkeintaan 40-asteessa. Mehiläiset ovat tärkeitä villiyrteille pölyttäjinä.

Nokkosta voi kerätä pitkin kesää uusista versoista. Sitä voi hyödyntää pinaatin tavoin ruuassa ja käyttää esimerkiksi jalkakylvyssä.

Voikukkaa voi käyttää esimerkiksi salaattiin ja voileivän päälle. Pyöreälehtinen voikukka on parempi ja se puhdistaa elimistöä sekä rauhoittaa vatsaa.

Siankärsämössä on metsäinen maku, lehtiä voi käyttää ilman ruotoa salaatin seassa. Siankärsämöteetä voi juoda esim. kuukautiskipuihin.

Poimulehden lehdet ovat syötäviä ja niitä voi käyttää salaatisissa sekä leivän päällä. Poimulehdessä on mieto maku. Purjoperunakeiton voi maustaa poimulehdillä. Ei kannata käyttää puutarhaan jalostettua poimulehteä.

Maitohorsman pieniä lehtiä voidaan käyttää teeaineksena. Lehdistä voidaan tehdä myös juomaa sitruunahapon kera. Maitohorsman lehtiä kannattaa hiostaa, eli fermentoida. (Fermentoidut eli hapatetut elintarvikkeet tarkoittavat mikrobien avulla valmistettuja elintarvikkeita, joiden maku, rakenne ja ravitsemukselliset ominaisuudet, voivat muuttua mikrobien aineenvaihdunnan seurauksena.) Lehti rutistetaan rikki ja lehtimassa laitetaan lasipurkkiin, ei ilmatiivistä purkkia, kansi vähän auki, jolloin saa aromia lisää. Pidetään huoneenlämmössä 1-2 päivää. Maitohorsman versoja on käytetty parsan tilalla, aito parsa kuitenkin parempaa.

Mesiangervo kukkii kesäkuussa ja siinä on aromikas kukkaistuoksu. Sisältää salisyylihappoa, samaa kuin aspiriinissa. Käytetty päänsärkyyn ja jalkakylpyyn. Jalkakylpyyn merisuolaa ja mesiangervon lehtiä. Käytetään vain kukkasia, tertut kootaan, kun ovat vielä osittain nuppuisia. Kuivataan kasvikuivurissa. Mesiangervosta tulee myös hyvää jäätelöä, on karvasmanteliöljymäinen.

Kauppayrttejä: Vadelman ja ahomansikan lehtiä voi käyttää teeaineksina. Ahomansikan lehtiä voi käyttää myös salaattiin. Koivu ei kuulu jokamiehen oikeuksiin, vaan sen hyödyntämiseen pitää olla lupa. Koivusta saa esimerkiksi mahlaa. Kuusenkerkkiä voi kerätä vain maanomistajan luvalla. Kerkkiä kerätään sieltä täältä puuta. Koivun lehtiä voi käyttää jalkakylpyyn ja niistä voi tehdä saunatuoksuja.

Kanervankukkaa ei saa kerätä ilman maanomistajan lupaa. Kanervankukkatee rahoittaa nukkumaan. Kallioimarre on harvinaistunut. Sen juuren nystyrä maistuu lakritsilta. Kerätä voi vain maanomistajan luvalla. Ketunleivässä on sama maku kuin suolaheinässä, kukkasia voi käyttää esimerkiksi salaatin koristeena. Pihlajaa saa hyödyntää vain maanomistajan luvalla. Pihlaja maistuu karvasmantelilta, pihlajan silmuja voi myös hyödyntää. Pakurikäpää voi hyödyntää teessä, smoothiessa ja glögissä (ruusukvitteni-pakurikäpäglögi).

Tilaisuuden lopussa maisteltiin villiyrttismoothieta, jota tehtiin höyrystetyistä ja pakastetuista nokkosista, omenasta, lehtikaalista, ananasmehusta ja sitruunamehusta. Ei käytetty sokeria, mutta jos haluaa makeutta, voi käyttää esimerkiksi hunajaa.

[Keskilaaksolehdessä juttu tapahtumasta](#)

[Yritys Virpi Petäjämäki](#)

3 Niityt – Kestävä kehitys on ympärivuotista

Kuva 2. Anni Kiviniemi: Kyminlinnan kallioketo.

Kuvassa Kissankelloja ja punanataa sekä keltamataran ja paimenmataran risteytymää eli piennarmataraa, tarkkasilmäinen katsoja voi löytää kuvasta myös pietaryrtin ja ahdekaunokkeja. Puhtaat keltamatarakasvustot ovat käyneet Suomessa kovin harvinaisiksi paimenmataran vallatessa kasvupaikan toisensa jälkeen. Nykyisin keltamataran tilanne alkaa olla jo melkoisen huono ja laji on luokiteltu vaarantuneeksi (VU).

Niityt - Kestävä kehitys on ympärivuotista tilaisuus järjestettiin Elimäki-Koria aluetoimikunnan toimesta Elimäen yhtenäiskoulun luentoauditoriossa tiistaina 21.2.2023 klo 8.45-10.30. Tilaisuudessa kasviasiantuntija Anni Kiviniemi kertoi yleisesti niityistä ja luonnonkasveista. Elimäen luentotilaisuudessa painopiste oli niittyasioiden pohtimisessa, eli millaisia luontoympäristöjä niityt ovat kaikkienensa kasveineen ja pörriäisineen. Miksi nyt erilaiset perinneympäristöt niittyineen ja ketoineen ovat katoamassa. Tärkeänä teemana oli myös, mitä voisimme tehdä luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Kouvolaan perustettujen uusien niittyjen esittelyt tulivat sitten tähän perään varsin pienimuotoisesti käsiteltynä eli olivat enemmänkin sivuroolissa. Esimerkkitapauksena kerrottiin, miten Aapiskujan koulun vanhasta hiekkakentästä muotoutui Jopolan niitty yhteistyössä paikallisen koulun väen kanssa.

Luennon jälkeen lähdettiin luontokävelyille ja katseltiin ”talventörröttäjiä”. Tilaisuuteen osallistui 35 oppilasta, 15 aikuista ja 4 työntekijää, yhteensä 54 osallistujaa.

4 Terveyttä metsästä

Kuva 3: Emilia Hiltunen, 2021: Yleissuunnitelma Ratamo-terveysmetsästä

Terveyttä metsästä -tilaisuus järjestettiin Keskusta-alueen aluetoimikunnan toimesta keskusta-alueen yhteisötila Pointissa keskiviikkona 22.2.2023 klo 18-20. Tilaisuudessa maisema-arkkitehti Emilia Hiltunen kertoi terveysmetsistä, jonka jälkeen oli Kouvolan Ratamo-terveysmetsää koskeva paneelikeskustelu. Kouvolan kaupungin paneelikeskustelua veti hyvinvointikoordinaattori Tarja Alamattila ja siihen osallistuivat kaavoitusarkkitehti Kaisa Niilo-Rämä, osallisuuskoordinaattori Katariina Terävä, metsäinsinööri Kirsi Hokkanen, museon johtaja Anu Kasnio ja ympäristöasiantuntija Timo Martikainen sekä ulkopuolisena luennoitsijana maisema-arkkitehti Emilia Hiltunen. Osallistujia oli yhteensä 14.

Maisema-arkkitehti Emilia Hiltunen kertoi terveysmetsästä, sen historiasta ja tutkimuksesta sekä esimerkkikohteista. Terveysmetsä on luontoalue, joka on suunniteltu käyttäjälähtöisesti ja sisältämään tutkitusti hyvinvointia edistäviä elementtejä. Hyvinvoinnin osatekijöitä ovat fyysisen terveyden lisäksi perustarpeiden täytyminen ja koettu terveys. Haasteena ovat luonnon ja hyvinvoinnin mitattavuus. Ohjeistuksia sairaalaympäristöjen puistoista ja ulkotiloista on 1700-luvulta asti. Tehostumisen myötä luonto ja sairaanhoito eriytyivät vuosiksi. Nyt ollaan palaamassa potilaslähtöisiin käytäntöihin, joissa tunnustetaan myös ympäristön vaikutus.

Luonnon ympäristön vaikutuksia terveyteen on tutkittu ja havaittu seuraavia terveysvaikutuksia: mielialan kohentuminen, verenpaineen ja kortisolitasojen lasku, koetun terveyden kohentuminen, vastustuskyvyn parantuminen ja elpymiskokemus. Viheralueista saataviin terveyshyötyihin vaikuttavat: ympäristön laatu, visuaaliset arvot, vaihtelevuus ja koettu turvallisuus. Lisäksi vaikutuksia on valoisuudella, melulla ja ilmansaasteilla.

Kaupungistumisen myötä lähiluonnon merkitys ihmisille kasvaa. Merkittävää on saavutettavuus ja esteettömyys (erityisesti lapsille ja vanhuksille) sekä lyhyt etäisyys kodista, joka lisää käyttöä runsaasti. Suomalaisille mielipaikkoja luonnossa ovat vesistöt ja metsät (täysikasvuiset, valoisa, luonnonmukaiset).

Osittaisella luontokokemuksella, esimerkiksi pelkästään tuoksun tai visuaalisen esityksen kautta on positiivinen vaikutus keskittymis- ja havainnointikykyyn. Virtuaaliluonnolla on todettu lähes yhtä voimakkaita elpymisvaikutuksia kuin oikealla luontokokemuksella, positiivisia tunteita on enemmän oikeassa luontokokemuksessa.

Maisema-arkkitehti Emilia Hiltunen on laatinut Kouvolan kaupungille yleissuunnitelman terveysmetsän toteuttamiseksi Kotiharjuun uuden Ratamokeskuksen länsipuolelle. Terveysmetsässä yhdistyvät

kulttuuri, luonto ja kokonaisvaltainen hyvinvointi. Terveysmetsä palvelee toteutuessaan Kouvolan asukkaita, Ratamokeskuksen työntekijöitä, potilaita ja heidän omaisiaan. Terveysmetsän rakentamisen ensimmäiset näkyvät toimenpiteet käynnistyivät, kun alueen läpi virtaavan hulevesiojan reunapuustoa on poistettu. Metsään rakennettavan reitin varrelle tullaan sijoittamaan sekä pysyvää että väliaikaista taidetta ja nykyistä hulevesiojaa muotoillaan. Metsän uumenin rakennetaan ”keidas”, joka tarjoaa paikan mietiskelylle ja metsäluonnosta nauttimiselle. Kaikki rakentaminen tapahtuu luontoa kunnioittaen ja kestäväen kehityksen periaatteita noudattaen.

Paneelikeskustelussa keskusteltiin Ratamo-terveysmetsästä. Ensimmäisenä keskusteluun osallistujat nimesivät lempipaikkansa luonnossa. Paikkoja oli talon takana oleva kallio, järven rannat, harvat vanhat metsät, merenrannat, lehdot, hautausmaat, vanhat kuusimetsät sammalpeitteineen, purot ja arkiympäristön pihat sekä kaupungin metsät. Seuraavaksi vastattiin alla oleviin kysymyksiin.

Miksi Ratamon alue sopii terveystemetsäalueeksi?

Sairaala merkitsee toisille odottamista, tuo lähelle metsän.

Alueella on myös palvelutaloja, joita terveystemetsä palvelee.

Alue sopii terveystemetsäksi, koska se on tasaista maata ja esteetön.

Sijainti aivan sairaalan vieressä on hyvä.

Kouvolassa ihmiset kehuvat puistoja. Nyt voi kehua, että on myös metsä kaupungin keskustassa.

Terveystemetsä valmistuu syksyllä, mitä toimintoja halutaan?

Kaupunkilaisille osallistavaa toimintaa, lyhytaikaista taidetta ja levähdyskeitaita eri ikäryhmät huomioiden.

Hyödynnetään digitalisaatiota, esim. digitaalinen matka metsäreitillä. Livekamerakuvaa terveystemetsästä seurattavaksi.

Luontopolulle köysi, josta voisi pitää kiinni. Köyden solmukohtiin tulisi pysähdys, jossa olisi järjestetty jokin luontoa koskeva tapahtuma/elämys.

Olisiko mahdollista kävellä avojaloin ja halailta puita?

Taideteokset ja luonnon äänet toisivat aistielämyksiä (näkö, tuoksu, tunne).

Terveystemetsän saavutettavuus ja helppous esille.

Terveystemetsän työntekijöitä Ratamosta ja palvelutaloista mukaan. Voisiko työterveydestä, vertaisohjaajista, luontoharrastajista, järjestöistä ja aluetoimikunnista hyödyntää ihmisiä pitämään ohjattuja tunteja metsässä?

Terveystemetsään kasviopastauluja.

Millainen Ratamon terveystemetsä on ja mitä se on viiden vuoden päästä?

Ratamo-terveystemetsässä on paljon kävijöitä ja ihmisillä on hyviä tuntemuksia metsästä.

Viisi vuotta on lyhyt aika luonnossa, metsä kasvaa ja muuttuu hitaasti. Nykyään metsä on paljolti taloudellinen asia. Ennen vanhaan metsä koettiin kokonaisvaltaisemmin ja tunteella, että siellä voi vain olla.

Viiden vuoden päästä terveystemetsäsuunnitelma on alkanut asettua ja sulautuu kokonaisuuteen.

Terveystemetsästä voi tulla luksus, hyvinvointiteko itselle.

Talvipuutarha, rauhallinen paikka sisällä sairaalassa, huolikokemuksiin puron solinaa, rauhallisia kokemusaikoja. Terveysmetsä on kokonaisvaltaisesti läsnä ja rauhallinen alue. Hoituhuoneessa myös digitaalisesti mahdollisuus seurata, mitä luonnossa tapahtuu.

Terveysmetsässä käydessä voisi jättää DNA sormenjälkensä. Kun tulisi kotiin tai töihin, olisi paikkaelämys.

Aistihavainnot, stressin poistamista.

Sammalmatto, elävä stimuloiva matto, luonto tulee kotiin.

Jos ei jaksa kävellä luontopolkua, niin voi matkata luontopolulla virtuaalisesti. Esimerkki: Hoitaja lähtee viidentoista minuutin välein terveysmetsäkävelylle, ja välittää kuvaa sekä tietoa potilaalle.

Terveysmetsässä on kaksi taideteosta ja tulee vielä kaksi lisää. Ääntä ja kosketusta.

Viiden vuoden kuluttua terveysmetsä on tuttu, kun menee Ratamoon, menee myös terveysmetsään.

Lisätietoa:

Maisema-arkkitehti Emilia Hiltusen esitys

[Uutinen Ratamo-terveysmetsästä 23.6.2022](#)

[Uutinen Terveysmetsän rakentaminen alkaa 16.2.2022](#)

5 Puutarha osana luontoa

Kuva 4: Maatiainen, Matti Lahtinen, 2017: Ahomansikka

Puutarha osana luontoa -tilaisuus järjestettiin Kuusankoski-Jaala aluetoimikunnan toimesta Kuusankoskitalolla torstaina 23.2.2023 klo 18-20. Tilaisuudessa kasviasiantuntija Anni Kiviniemi kertoi Kouvolaan perustetuista niityistä, luonnon monimuotoisesta puutarhasta, ötököistä ja luonnonkasveista. Maatiaisesta Maija Manninen kertoi termistöstä, luonnon monimuotoisuudesta puutarhassa ja eri vuosina valituista maatiaiskasveista. Osallistujia oli paikan päällä yhteensä 5. Verkon kautta 1.3.2023 mennessä on 227 katselukertaa ja 167 yksittäistä katsojaa.

Kuva 5. Anni Kiviniemi, 2022: Pihkatien Piiloniitty.

Kasviantuntija Anni Kiviniemen esityksestä:

Kouvolan kaupunkialueille on perustettu kolme luonnonkasviniittyä:

St1 kasviasema Utinkadulle, entisen St1 huoltoaseman puhdistetulle tontille,

Jopolan niitty Kouvolan alakylään, Aapiskujan koulun vanhalle hiekkakentälle.

Pihkatien Piiloniitty Katajaharjuun, Pihkatien entisen urheilukentän maisemiin.

Niittyjen suunnittelu ja kasviensiemementen keruu aloitettiin tamperelaisen Villivyöhyke ry:n jäsenten opastamana. Niityille kylvetyt kasvien siemenet kerättiin Kouvolan omilta alueilta kesän ja syksyn 2022 aikana ja erilaisia niittyideoita kehiteltiin ja kylvöjä toteutettiin yhteistyössä koululaisten, opiskelijoiden paikallisten asukkaiden voimin.

St1 kasviasema toimii jatkossa myös Edukon opiskelijoiden kokeilu- ja oppimisympäristönä, jossa voidaan seurata alueelle kylvettyjen 70 – 80 kasvilajin kehittymistä eri kasvuvaiheissaan ja saada oppia kasvien tunnistamisesta, siementen keräämisestä sekä erilaisten niitty-ympäristöjen perustamisesta.

Pelkkien kasvien kasvattamisen sijaan on niittyjen suunnittelussa otettu huomioon niiden kiinnostavuus, asukkaiden osallistumismahdollisuudet, luonnon monimuotoisuuden lisääminen ja alueen virkistyskäyttö. Perustettuja niittyjä kehitetään edelleen. Ylläpitoon on saatu mukaan kouluja, yhdistyksiä ja asukkaita. Niittyjen hoidosta ja omien niittyjen perustamisesta kiinnostuneille on jatkossa luvassa myös kaikille avointa opastus ja kurssitoimintaa. Uusia toimijoita otetaan mieluusti mukaan.

Pölyttäjät hyötyvät luonnonkasveista. Jalostetut lajikkeet eivät hyödytä pölyttäjiä. Luonnon mukaisessa puutarhassa kannattaa suosia myös pölyttäjiille suosiollisia puita, esim. raita ja paju. Ympäristön monimuotoisuus vahvistaa lajien selviytymisen mahdollisuuksia. Kun olosuhteet ovat

epätasapainossa ja suosivat joidenkin yksittäisten eliölajien menestymistä, tilanne pahenee entisestään. Kauriit ja lehtokotilot ovat ilmaantuneet pihapiirien riesoiksi vasta viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. Tilanne voi helpottua kasvattamalla puutarhassa näiden eläinten inhoamia, usein voimakastuoksuisia kasvilajeja. Luonnonkasvejakin voi kokeilla

Lehtokotilo: siankärsämö, marunat, ajuruohot, kultapiisku, kurjenpolvi, ukontulikukka, lemmikit...
Kauris: ruoholaukka, rantaminttu, koiruoho, siankärsämö, pietaryrtti, poimulehdet...

Maatiaisesta Maija Mannisen esityksestä:

Maatiainen - Det lantliga kulturarvet ry on aatteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on säilyttää vanhat viljely- ja koristekasvit, alkuperäiset kotieläinrodut sekä kulttuurimaisemat ja luonnon monimuotoisuus. Puutarhassa monimuotoisuus on paljon lajeja: kasveja eläimiä ja mikrobeja, sieniä, bakteereita ja alkueläimiä. Lajien sisäinen monimuotoisuus tarkoittaa, että saman lajin yksilöt ovat keskenään riittävän erilaisia. Populaatiot eli eliöyhteisöt yksilömääriltään ovat riittävän kokoisia.

Luonnonkasveja ovat villin luonnon kasvit, yleensä suurin geneettinen monimuotoisuus. Maatiaiskasvi on kulttuuri/viljelykasvi, jonka kehittymiseen ihminen on vaikuttanut. Ennen kaupallisen kasvinjalostustoiminnan alkamista viljelyssä oli vain maatiaiskasveja. Moderni lajike on nk. lajike, uudemman kasvinjalostuksen tietoinen ja määritelty tuote: yhdenmukainen ja vakiolaatuinen pitkälle jalostettu ravinto tai koristekasvi. Pienin geneettinen kirjo.

Maatiaiskasvi on helppohoitoinen tai hoitovapaa täysikasvuisena ja perinteinen. Usein terve, taudit ei vaivaa. On sopeutunut maamme oloihin sekä sään ja ilmaston tuomiin haasteisiin. Paikalliskantoja. Vanhat lajikkeet; muuntuu sopeutuessaan ympäristöön, lajikenimi voi unohtua, voi risteytyäkin, tulee maatiaiskasvi.

Viljelykasvien monimuotoisuus: Perinteiset viljelykasvit; hyötykasvit ja koristekasvit. Lähi-idän villit heinät, joilla on mielenkiintoinen historia ihmisen kumppanina. Suomessa kehittynyt erityisesti maatiaisruis. Vanhan koristekasvin pintaa raaputtamalla löytyy hyötykasvi (rohdos ja lääkekasvit). Lääkekasvit olivat ensimmäisiä perennoita.

On ekologisesti kestävä vaihtoehto, että kasvien valinta perustuu luonnon suomiin kasvupaikkaoloihin, eli kasvit valitaan kasvupaikan mukaan. Kostealle savimaan tontille erilainen istutus kuin kangasmetsään rakennetulle tontille. Kuiva niitty harjupuutarha: Läpäisevään hiekkamaahan. Luonnonmukaiset kukkapenkit, jotka muistuttavat villedä niityä. Niittykasvit houkuttelevat pölyttäjiä: mesipistiäisiä ja perhosia. Savimaaperään: paras paikka vesiaiheelle tai kosteikolle. Keltakurjenmiekka, Isotähtiputkikin, Rantakukka, Osmankäämi, Ranta-alpi, Rentukka, Siperian kurjenmiekka.

Maatiaiskasveina Maija Mannisen esityksessä ovat seuraavat kasvit: Isotähtiputki, Käärmeenlaukka, Siankärsämö, Väinönputki, Paratiisililja, Ruusupapu, Ahomansikka, Varjolilja, Tattari, Harjaneilikka, Maatiaisruis ja Kultapallo.

Lisätietoa:

Kasviantuntija Anni Kiviniemen esitys

Maatiaisesta Maija Mannisen esitys

[Maatiainen](#)

6 Marjapensaista vitamiinit

Kuva 5. Kuvituskuva.

Marjapensaista vitamiinit -tilaisuus järjestettiin Valkealan aluetoimikunnan toimesta Valkealan kouluilla perjantaina 24.2.2023. Valkealassa istutettiin koulujen ja päiväkotien pihoille viime kesänä marjapensaita. Kouluilla koottiin luonnon monimuotoisuusviikolla koululaisten tekemä reseptikirja maukkaimmista reseptiherkuista.